

Deze brochure bevat de wegbeschrijving en de achtergrondinformatie bij de wandeling "Zorgen voor Kluisbergen". Deze tocht langsheen de oude kapelletjes van Kluisbergen werd door Erfdeel Kluisbergen uitgestippeld ter gelegenheid van Erfgoeddag 2017.

De wandelaar kan kiezen uit drie verschillende routes:

A = de langste route (ongeveer 11 km), van Berchem naar het domein Calmont, en via Kwaremont terug naar Berchem.

B = de middellange route (ongeveer 8 km), van Berchem naar Kwaremont en terug. Calmont wordt op dit parcours overgeslagen.

C = de korte route (ongeveer 6 km), die zich beperkt tot Berchem.

De drie varianten worden duidelijk aangegeven in de wegbeschrijving.

Wij roepen alle deelnemers aan de wandeling op om voorzichtig te zijn en de verkeersregels in acht te nemen. Erfdeel Kluisbergen is niet verantwoordelijk voor ongevallen die zich langs het parcours kunnen voordoen.

Erfdeel Kluisbergen dankt de volgende personen voor hun hulp bij het verzamelen van de nodige informatie:

Michel Devos, Marc D'Haese, Elza Jonckheere, Dirk Liviau, Johan Vande Walle, Louis Vande Walle en Simonne Vanoverveldt.

1. Start: lokaal Erfdeel Kluisbergen (oud gemeentehuis Berchem)

Verlaat het Berchemplein en sla de Molenstraat in, richting Ruien. Aan het kruispunt met de Zonnestraat stond ooit een kapel. Ga vanaf hier verder in de richting van Ruien. Ongeveer 200 meter verder aan de linkerkant van de weg, waar de bebouwing ophoudt, staat onze eerste kapel.

2. Kapel Molenstraat

De kapel bevindt zich nog altijd op het land van de familie Van Haelst, destijds een bakker uit de Molenstraat. Wanneer ze gebouwd werd en door wie valt niet meer precies te achterhalen. De kapel wordt reeds vermeld op de Ferrariskaart uit de periode 1771-1778. In deze kapel wordt de Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën vereerd. Gelovige mensen, vooral deze van Ruien, kwamen er vroeger dienen tegen de koorts, de zona, de stuipen en het 'katrienewiel'. Zij hingen daartoe lintjes aan de spijlen van het traliwerk van de deur. De buurtbewoners en vooral de kinderen griftten hun namen in de zachte bakstenen; er zijn nog altijd enkele namen te zien.

Toen de kapel zo vervallen was dat er sprake van was om ze af te breken heeft Louis Vande Walle er zijn schouders onder gezet en dankzij de gratis medewerking van een aantal plaatselijke ambachtslieden werd ze opnieuw toonbaar gemaakt. Tijdens de

meimaand was de deur van de kapel altijd open zodat de mensen er kaarsen konden laten branden. Het spijt de familie Vande Walle-Vanoverveldt enorm dat geen enkele Berchemse pastoor bereid was om in de meimaand aan deze kapel een gebedsdienst te houden, met uitzondering van één enkele dienst onder leiding van pastoor José Cnockaert.

Loop nog een eindje verder en sla dan linksaf in de smalle weg die op de Molenstraat uitkomt. Steek een beetje verder het nieuw aangelegde fietspad over en blijf dan gewoon volgen tot het eerste T-kruispunt. Sla hier linksaf de Manillestraat in. Aan het eerstvolgende kruispunt, een Y-splitsing, slaan de A- en B-wandelaars rechtsaf de Kontrijnstraat in. Voor C-wandelaars geldt een andere route.

ENKEL VOOR C:

*Loop verder in de Manillestraat, tot u aan de drukke Ronse Baan komt. Steek voorzichtig over langs het zebrapad en ga dan links, richting het centrum van Berchem. Neem echter vervolgens de eerste straat rechts (Paddestraat). Volg deze helemaal tot op het einde. Sla linksaf in de Broektestraat.
(Ga door naar 'aansluiting route C' voor het vervolg van de wegbeschrijving.)*

VERVOLG A EN B:

Ongeveer 200 meter verder neemt u het landweggetje naar links. Dit pad komt uit op de Kieverstraat. Hier gaat u naar rechts.

3. Kieverstraat 15

Hou even halt aan het huisnummer 15. In de hoek gevormd door het woonhuis en het schuurtje stond een Christusbeeld geflankeerd door twee knielende heiligen. Wie deze heiligen waren kunnen de burens zich niet meer herinneren. De vorige eigenares verkocht de opstelling aan een antiquair.

4. Christusbeeld Kieverstraat 1

Ongeveer 200 meter verder komt u aan een schuurtje bij Kieverstraat 1, waar een opvallend kruis aan de gevel hangt.

Wanneer het kruis voor het eerst aan de gevel werd genageld is niet bekend. Oude kaarten geven ons enkele aanwijzingen. Op de Atlas der Buurtwegen (1841) vinden wij nog geen enkel spoor van de schuur terug. De Poppkaart (1842-1879) toont wel een schuur en bijgevolg zal het kruis ten vroegste in die periode opgehangen zijn. De huidige buurvrouw, zelf reeds in de tachtig, heeft haar schoonvader horen vertellen dat hij het als kind altijd heeft weten bestaan. Bij de verkoop van de gebouwen enkele jaren geleden is het oorspronkelijke Christusbeeld verwijderd. Dankzij E.H. Schoorens kwam er echter een nieuwe 'gekruiste God'. Het volledige verhaal over dit bronzen beeld kan u lezen in het tijdschrift van Erfdeel Kluisbergen dat in het najaar van 2017 verschijnt.

Let ook even op de brievenbus aan de

schuur, zonder twijfel één van de laatst overgebleven brievenbussen uit de tijd van toen.

Aan het eerstvolgende kruispunt loopt u rechtdoor in de straat Hoogstad. Een beetje verderop komt u bij de Flandrienhoeve, eertijds bekend als 'Moreesies hof'. Hier staat onze volgende kapel.

5. Moreesies hof

De kapel werd nog niet ingetekend op de Ferrariskaart maar wel op de Atlas der Buurtwegen. Wij mogen dus aannemen dat ze werd gebouwd tussen 1778 en 1841. Ze werd jarenlang met heel veel liefde en devotie verzorgd door de in 1920 op de hoeve geboren Gabriëlle Mores. Zij zou dit blijven doen tot haar gezondheidstoestand het niet meer toeliet. Sedert haar overlijden in 1998 werd de kapel wegens tijdsgebrek een beetje aan haar lot overgelaten. De nieuwe eigenaars van de voormalige hoeve zijn echter wel van plan de kapel in haar glorie van weleer te herstellen.

ENKEL VOOR B:

Keer een stukje terug en sla dan rechtsaf de Hoogstad in. Blijf volgen tot je aan de Ronse Baan komt. Steek voorzichtig de weg over en ga dan rechtdoor de Ommegangstraat in. Neem dan de eerste straat rechts, loop door tot aan de kerk, steek de straat over en loop verder rechtdoor tot u aan het Home Sint-Franciscus komt.

(Ga door naar 'aansluiting route B' voor het vervolg van de wegbeschrijving.)

VERVOLG A:

Nu begint u aan een gestage klim in de richting van het domein Calmont. Even voor het punt waar de straat doodloopt gaat u naar links, op een onverharde weg. Hier kunt u genieten van een weids uitzicht over Ruien. Blijf het weggetje volgen tot u aan een splitsing komt met een kapel op de hoek.

6. Calmontkapel

Dit is de mooi onderhouden kapel van het domein Calmont. Uit oude kaarten blijkt dat dit gebouwtje zeker na 1854 is opgetrokken. De kleine nis rechts van de deur heeft altijd al een beeld bevat. In het gebouw zelf stond de waterpomp die de bewoners van de Knokt, allemaal huurders van de familie Behaghel, voorzag van drinkbaar water, dat werd aangevoerd vanuit het kasteel. De pomp verdween na de aanleg van de waterleiding. Toen mevrouw Ranner haar intrek nam in Calmont 2 richtte zij het gebouwtje in als kapel, omdat de constructie zich daar uitstekend voor leende. Zij is het die tot op vandaag instaat voor de decoratie en het onderhoud van de kapel.

Sla nu rechtsaf de Knoktstraat in. Rechts ziet u het kasteel van Calmont. Loop door tot aan het T-kruispunt, met rechts de ingang van het domein, en links de voormalige herberg "In de IJzermijn". Sla linksaf (Drogenbroodstraat) en loop verder tot aan de Ronde van Vlaanderenstraat.

7. Heilig Hartbeeld van Behaghel

Op de hoek van de Drogenbroodstraat en de Ronde van Vlaanderenstraat staat een imposant Heilig Hartbeeld. Het bevindt zich voor de grote villa die in 1950 werd gebouwd door de textielfabrikant Annicq, maar de kapel is nog ouder. Het gemeentearchief van Kluisbergen geeft ons heel precieze informatie over het ontstaan van dit beeld. Op de Kwaremontse gemeenteraad van 11 juni 1926 wordt

de aanvraag van Ridder Behaghel voor het bouwen van een kapel langs de baan naar Ronse gunstig onthaald. Ridder Behaghel, wiens kasteel eigenlijk op Ruiens grondgebied lag, wilde zijn officiële dorpsgenoten niet benadelen en liet een identieke kapel oprichten langs de Grote Herreweg in Ruien.

Sla nu linksaf in de Ronde van Vlaanderenstraat (richting Kluisbergen, niet richting Ronse). Passeer het monument ter ere van Karel van Wijnendaele, loop de straat helemaal uit tot u aan de grote Ronse Baan komt. Deze drukke weg moet u oversteken, dus wees zeer voorzichtig. Loop nu een eindje naar links en sla dan rechtsaf (Feelbosstraat). Aan het kruispunt houdt u links aan. Stap over de kasseien en tussen de velden naar het centrum van Kwaremont. Daar aangekomen gaat u meteen naar links, naar de ingang van het Home Sint-Franciscus.

AANSLUITING ROUTE B

8. De verdwenen kapel van het klooster van Kwaremont

Op de plaats van het huidige rustoord stond eertijds een franciscanessenklooster dat verschillende functies heeft gekend.

De zusters van Kwaremont hadden een kapel op de eerste verdieping van het kloostergebouw. Deze kapel kreeg het zwaar te verduren tijdens WO II toen de Duitsers op Calmont hun V1-bommen tot ontploffing brachten. In de jaren na de bevrijding werd overgegaan tot de restauratie en verfraaiing van de kapel. Later moest ze plaats ruimen voor nieuwe kamers en nog later ging ze definitief ter ziele. De op Erfgoeddag tentoongestelde engelen op doek werden bij de laatste verbouwingswerken door onderhoudsman Patrick Castelain met veel precisie van de muren verwijderd. Na Erfgoeddag zullen zij opnieuw verhuizen naar de stille ruimte van het rusthuis.

Voor het vervolg van het traject verlaat u het rustoord en loopt u rechtdoor richting de kerk van Kwaremont. Bemerkt het grote kruisbeeld aan de kerkmuur. Sla linksaf, richting Ronse Baan. Opgelet, hier moet u opnieuw oversteken. Want een beetje verder in de richting van Berchem, staat onze volgende kapel.

9. Kapel Onze-Lieve-Vrouw Koningin van de Vrede

Deze kapel werd gebouwd in 1954 onder het pastoraat van Marcellus De Gendt met de overschot van de oorlogsschadevergoeding en een aantal giften. De kapel werd eigenlijk opgericht om er een rustaltaar te kunnen plaatsen tijdens de processies. Het bovenste gedeelte van dit rustaltaar staat nu nog altijd in de kapel. Door het aanleggen van de nieuwe Ronse Baan kwam de kapel heel wat dieper te liggen, maar gelukkig heeft men er niet voor gekozen om haar te slopen. Het provinciebestuur besloot uiteindelijk om een pad naar de kapel aan te leggen. Na het verdwijnen van de processietraditie werd de kapel niet meer gebruikt en raakte zij stilaan in verval. Eens te meer is het dankzij pastoor emeritus Maurice Schoorens dat ze in ere werd hersteld. De houten banken werden in elkaar getimmerd door de Kwaremontse schrijnwerker Leon Devos. Het Mariabeeld werd ter beschikking gesteld door de Zusters van Barmhartigheid van Ronse.

In 2016 werd deze kapel door het buurtcomité grondig onder handen genomen waarbij onder andere de bomen en het woekerende struikgewas werden aangepakt, de kapel werd herschilderd en het oude rustaltaar werd gezandstraald. Een nieuw Mariabeeld, ook afkomstig van de zusters van Barmhartigheid, werd ingehuldigd en gezegend door pastoor De Wolf op 8 oktober 2016.

Steek opnieuw de weg over en daal nog een stuk de weg af richting Berchem. Neem echter de eerste straat rechtsaf (Ommegangstraat). Nu volgt er een lang stuk zonder kapelletjes, maar het landschap is de moeite waard. Aan het T-kruispunt slaat u linksaf, langsheen kunstgalerij Malpertuis. Aan de volgende T-splitsing gaat u opnieuw linksaf. U bent nu in de Broektestraat, beter bekend als Oude Kwaremont. Blijf deze weg volgen.

AANSLUITING ROUTE C

Aan de eerstvolgende splitsing houdt u links aan (de andere weg loopt dood). Aan de volgende splitsing kiest u echter rechts. Vanaf hier loopt de Broektestraat helemaal tot in Berchem, waar ze uitkomt op de Bruggestraat. Aan dit kruispunt, waar een laag huis en een kleine garage staan, stond vroeger ook een kapelletje.

Steek over en ga de Pontstraat in, die u blijft volgen tot aan de Berchemstraat (ter hoogte van de apotheek). Aan de overkant ziet u een hoekhuis met een opvallende muurnis, waarin vroeger een Mariabeeld of een ander heiligenbeeld moet gestaan hebben.

Sla nu rechtsaf de Berchemstraat in. Zo'n 150 meter verder, aan de rechterkant op huisnummer 166, vinden we nog een mooi kapelletje.

10. Kapel Berchemstraat

Het betreft een mooi onderhouden kruisbeeld in een muurnis, met een boodschap uit het jaar 1704:

“Alzo heeft God den mensch verlost, denkt sondaers wat de sonde kost.”

Hier was vroeger een hoeve die toebehoorde aan de familie De Zaeytydt. Emiel de Zaeytydt zou het beeld gehaald hebben uit een vervallen kapelletje langs de voetweg aan de Hoogstad. Hij bouwde hier een schuur langs de straatkant (nu de woning van Marcel Jonckheere op het nummer 166) en plaatste het kruisbeeld in de daarvoor voorziene nis. Het beeld zelf dateert volgens het opschrift aan de voet van 1704. Ook toen het pand enige jaren terug werd gerenoveerd bleef een plaatsje voor het kruisbeeld gereserveerd. In diezelfde periode werd het beeld opgefrist.

We vervolgen de route op de Oudenaardebaan.

U kan hiervoor de Berchemstraat verder uitlopen

en dan links afslaan, ofwel terugkeren naar het kruispunt en dan rechts afslaan in de Pontstraat. In elk geval gaat u op de Oudenaardebaan naar links, richting het centrum van Berchem. Even voorbij 'De Wijnkelder' neemt u de kleine zijweg links. Zo komt u aan wat nu de vrije basisschool van Berchem is. Hier bevond zich vroeger het klooster van de Apostolinnen. Aan uw rechterkant, verscholen tussen het groen, vindt u nog de Lourdesgrot als stille getuige van het pensionaatsverleden.

11. Klooster

Nadat de zusters Apostolinnen in 1881 door het liberaal gemeentebestuur uit het Hospitaal van Berchem werden verdreven vonden zij een onderkomen in een speciaal voor hen gebouwd klooster. De kapel van dit klooster werd op 16 juli 1882 ingewijd. Het was niet alleen de plaats waar de zusters verzamelden voor het dagelijks gebed en er de eucharistie vierden, maar ook de plek waar de pensionaires hun verplichte dagelijkse mis bijwoonden. In latere jaren werd deze dagelijkse plicht, die bij de pensionaires niet populair was, vervangen door een aantal “diensten”. Tot de kapel in 2012 met de grond werd gelijkgesteld voor het verbouwen van de school werden er nog vieringen gehouden, onder andere de Kruisweg, de viering van Christus Koning en de Boeteviering. Maar ze deed na het vertrek van de zusters ook dienst als turnzaal voor de kleuters en als banketzaal voor de kaas- en wijnavond. Er werd zelfs een kerstmarkt in gehouden.

Nergens vonden wij op onze kaarten ook maar enige verwijzing naar de Lourdesgrot. Gezien de ontstaansgeschiedenis van het klooster moet de grot dateren van na 1882-1883. Het beeld van Bernadette is zeker van recentere datum, want op een postkaart uit het begin van de twintigste eeuw is er van haar nog geen spoor. Voor de grot hadden de zusters een paar banken geplaatst die onder andere door de pensionnaires uit die tijd regelmatig werd gebruikt. Tijdens de weekends verzamelden de pensionnaires rond de grot, de enige plaats om buiten gehoorsafstand van de zusters hun kleine en grote meisjesgeheimen uit te wisselen.

Via de schoolpoort komt u vervolgens in de Kloosterstraat, waar u rechts afslaat. Neem even tijd om de kloostergevel te bewonderen, die gelukkig de verbouwingswerken heeft overleefd. Ook hier ziet u een aantal muurnissen, waar weliswaar geen beelden meer in staan.

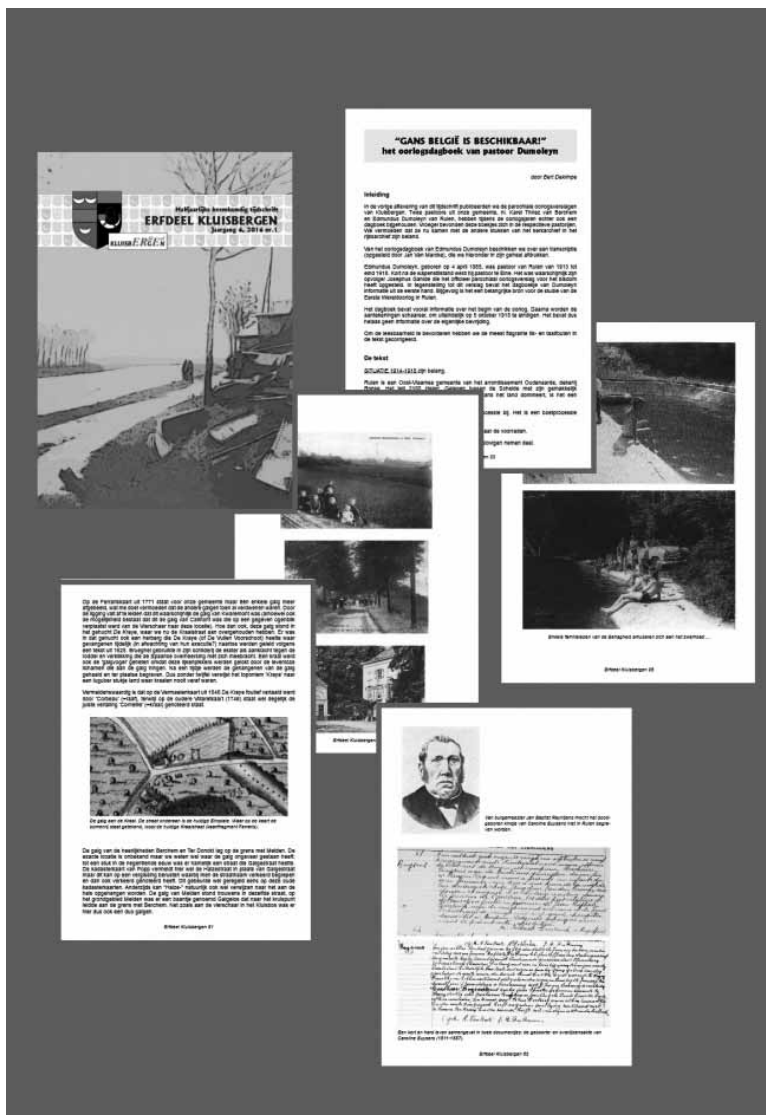
Loop nu de Kloosterstraat helemaal door, zodat u weer aan het vertrekpunt op het Berchemplein uitkomt.

Wij hopen dat u van de wandeling genoten heeft!

Meer over de kapelletjes in Kluisbergen zal te lezen zijn in het tijdschrift ERFDEEL KLUISBERGEN, deel 1 en 2 van jaargang 2017.

Nog geen abonnee? Voor slechts 8 euro per jaar wordt u lid van Erfdeel Kluisbergen en ontvangt u beide nummers van het tijdschrift.

Lid worden kan in de bibliotheek van Kluisbergen, in het lokaal van Erfdeel Kluisbergen of bij één van de bestuursleden.

Uitgegeven door Erfdeel Kluisbergen in 2017

Research: Joëlle Lemoine en Pieter-Jan Vanhaesebrouck
Eindredactie, lay-out en hedendaagse foto's: Bert Dekimpe

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopie, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Erfdeel Kluisbergen.